

tehnolohiyamy navchannya «Novitni zasoby navchannya ta vykhovannya v DonDUU: sutnist, problemy ta metody vprovadzhennya», випуск 5. Donetsk: DonDUU 5 (2014): 281-289. Print.

2. Lola, Yu. Yu. *Metodychni rekomendatsiyi do provedennya treninhiv dlya studentiv napryamu pidhotovky 6.140103 «Turyzm» vsikh form navchannya*. Kharkiv: Vyd. KHNEU im. S. Kuznetsya, 2015. Print.

3. Stryzhak, E.O. and Akhmedova, E.O. "Osobennosti provedenyya reklamnoy kampanyy v turystycheskoy sfere". *Turyzm y hostepryymstvo* 2 (2018): 31-40. Print.

4. Kovalchuk, H.O., Butenko, N.Yu. and Artyushyna, M.V. *Treninhovi tekhnolohiyi navchannya z ekonomichnykh dystsyplin*. Kyiv: KNEU, 2006. Print.

5. Butenko, N.Yu. and Cherpak, A.Ye. *Treninh upravlinskykh kompetentsiy*. Kyiv: KNEU, 2011. Print.

6. Fedorchenko, V.K. and Fomenko, N.A. *Pedahohika turyzmu*. Web. 13 Feb. 2019 <http://tourlib.net/books_ukr/pedtur32.htm>.

DOI: 10.5281/zenodo.3233426

УДК 378.014(477)

Вавренюк С. А., к.держ.упр., докторант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Vavreniuk S., PhD in Public Administration, Doctoral candidate of Educational, Scientific and Production Center of the National University of Civil Defense of Ukraine

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

PERFECTION OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN THE SPHERE OF HIGHER EDUCATION

Дана стаття присвячена визначенню способів підвищення рівня ефективності державного управління системою вищої освіти в Україні. Автор вказує на існування важливих аспектів в державному управлінні системою вищої освіти, які вимагають удосконалення в рамках модернізації всього освітнього процесу в нашій державі. Особливу увагу приділено необхідності вдосконалення державного управління автономними закладами вищої освіти, вказуючи на існуючі проблеми та способи їх вирішення. Розкрито особливості модернізації державного управління при переході на дворівневу систему вищої освіти. Крім цього, визначено основні стратегічні завдання реформування в системі вищої освіти для державного

управління системою.

Ключові слова: *система державного управління, модернізація освіти, вища освіта, реформування освіти, об'єкти управління.*

This article is devoted to the definition of ways to improve the efficiency of public administration of the system of higher education in Ukraine. The author points to the existence of important aspects in the public administration of the system of higher education, which require improvement as part of the modernization of the entire educational process in our country. The author pays special attention to the need to improve the state management of autonomous institutions of higher education, pointing out the existing problems and ways to solve them. The author also reveals the features of the modernization of public administration in the transition to a two-tier system of higher education. In addition, the article reveals the main strategic objectives of reforming in the system of higher education for state administration of the system.

Keywords: *public administration system, modernization of education, higher education, education reform, objects of management.*

Постановка проблеми. Становлення ринкових відносин та формування громадянського суспільства поставили сферу освіти в нові умови функціонування. Спочатку ці умови розвивалися як послідовне посилення ролі громадської складової в управлінні освітою, що виразилася насамперед у поглибленні автономії освітніх установ.

Передбачалося, що роль держави в управлінні системою освіти повинна знижуватися, а її функції передаватися суспільним інститутам та самим освітнім установам. Однак, традиції та інерція централізованого державного управління призвели до того, що рішення проблем сфери освіти взяли на себе органи управління. Централізація постійно посилювалася, поступово скорочуючи межі самостійності освітніх установ в організаційно-фінансових та майнових відносинах. При цьому посилення централізації супроводжувалося послідовним винятком із законодавства положень про державні гарантії пріоритетності освіти та зниженням відповідальності держави за цю сферу діяльності.

Декларована мета модернізації освіти в середньостроковій перспективі представлена як забезпечення конкурентоспроможності України на світовому рівні шляхом підвищення орієнтації системи освіти на ринок праці, переходу на нормативне фінансування, створення та розвиток нових форм освітніх організацій та різних форм їх взаємодії. Для досягнення поставленої мети в сфері управління освітою передбачається:

- упровадження моделей інтегрованих освітніх установ, що реалізують освітні програми різних рівнів освіти;
- упровадження механізмів взаємодії установ вищої освіти та роботодавців;
- виділення в системі вищої освіти загальнонаціональних універ-

ситетів та системоутворюючих закладів вищої освіти;

- упровадження моделей державно-громадського управління освітніми установами;
- підвищення ефективності інституціонального управління при зміні організаційно-правових форм діяльності закладів вищої освіти;
- організація мережевої взаємодії освітніх установ;
- удосконалення системи управління освітою на основі ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в рамках єдиного освітнього простору [5].

У даний час вже створена нова форма освітньої організації-автономна установа, визначаються проблеми мережевої взаємодії освітніх установ у вигляді розподіленого навчання в ЗВО, визначено статус новітнього університету.

У цих умовах вирішення проблем вдосконалення управління освітою та оцінка системних наслідків змін є досить необхідною. З огляду на масштаби сфери освіти та ризик можливих негативних наслідків реалізації, зміни в управлінні та їх вплив на стан системи освіти необхідно оцінювати на різних стадіях їх розробки та реалізації, що можливо зробити на основі моделювання.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Проблеми вдосконалення управління освітою залишаються актуальними протягом багатьох років. В останні роки вони набули особливого значення в умовах розгортання процесів реформування та модернізації освіти: законодавчого закріплення повноважень в цій сфері діяльності за різними рівнями управління, включення України до процесу євроінтеграції та переходу до безперервної освіти, розробки освітніх стандартів нового покоління.

Проблеми вдосконалення управління освітніми установами різних рівнів освіти досліджені в роботах С.М. Домбровської, Т.В. Андрущенко, Л. М. Бондарук, Л.М. Щерби, О.В. Гаращук, В.І. Куценко та інших.

Результатами цих робіт була оцінка ролі держави та регіонів в регулюванні та управлінні освітою, пропозиції щодо формування основних напрямів освітньої політики в умовах реформування освіти, обґрунтування необхідності підвищення суспільної складової в управлінні освітою [4].

У той же час, доводиться констатувати, що комплексних досліджень, що дозволяють створити науково обґрунтований підхід до вдосконалення управління освітою в Україні, особливо в умовах його системних змін, поки проведено недостатньо.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні шляхів вдосконалення державного управління освітою в період її модернізації.

Виклад основного матеріалу. В даний час в Україні здійснюється масштабна модернізація системи вищої освіти (ВО). Як для будь-якої керованої системи, необхідною умовою успішної реалізації запланованих реформ (зміни об'єкта управління) є адекватна перебудова системи управління

даною сферою (суб'єкта управління). Саме тому в документах, котрі регламентують проведені реформи, вдосконалення системи державного управління визнається одним з ключових напрямів модернізації системи вищої освіти.

Звісно ж, що перебудова системи державного управління вищою освітою повинна переслідувати дві основні цілі:

- власне адаптація до проведених в даній області реформ;
- створення сприятливих умов для подальшого розвитку сфери вищої освіти відповідно до постійно мінливих потреб особистості, бізнесу та суспільства[2].

Відповідно до поставлених цілей необхідно провести зміни в сфері вищої освіти, які приведуть до формування нової системи об'єктів управління (див. рис. 1.)

Рис. 1. Формування системи об'єктів державного управління системою вищої освіти

В результаті реструктуризації мережі закладів вищої освіти та їх переходу в форму автономної установи (АУ) з'являться нові інституціональні об'єкти управління.

Так, раціоналізація мережі установ вищої освіти призведе до формування груп ЗВО, котрі розрізняються за рівнями та ступенями інноваційності реалізованих освітніх програм, масштабами освітньої та наукової діяльності, якісними показниками (кваліфікації професорського та викладацького складу, стану матеріально-технічної бази, затребуваності випускників).

Специфіка діяльності ЗВО різних категорій викличе необхідність відокремлення регулювання «статусних» закладів вищої освіти та освітніх закладів, які не мають особливого статусу (класичних ЗВО) всередині існуючих структурних органів управління освіти, відповідальних за взаємодію з установами вищої освіти по різних аспектах їх діяльності: формування державного замовлення, фінансування, обліку та звітності, контролю якості освіти, нагляду за дотриманням ліцензійних вимог, за фінансово-економічним станом.

Організаційно-економічний статус автономних установ має на увазі їх велику економічну самостійність, в тому числі більш широкі повноваження в частині розпорядження майном. Дана особливість потребує посилення економічної компоненти регулювання ЗВО, які перейдуть в форму автономної установи, зокрема, посилення нагляду держави за їх поточним фінансово-економічним станом та організацією постійного моніторингу його зміни. Те ж саме відноситься також до регулювання ЗВО, які володіють особливим статусом (з огляду на вагомість даних освітніх установ для системи освіти внаслідок їх приналежності до ключових «точок росту» у вітчизняній освіті, концентрації державою фінансових, освітніх, наукових та інших ресурсів на їх розвиток).

У зв'язку з переходом на дворівневу систему вищої освіти з'явиться новий об'єкт управління - освітня програма. Виділення різних типів програм (програм бакалаврату та магістерських програм) зажадає зміни системи державних освітніх стандартів (розробки окремих стандартів для кожного рівня вищої освіти), застосування до кожного з цих рівнів своїх інструментів контролю якості освіти, а також вимог до акредитації та ліцензування ЗВО, які реалізують дані програми. Поділ управління програмами бакалаврату та магістратури викликає необхідність виділення відповідних відділів в рамках:

- відділу (стане управлінням) стандартів та програм вищої освіти Міністерства освіти і науки України;
- відділів контролю якості вищої та післядипломної освіти, акредитації та міжнародної діяльності, ліцензування освітньої діяльності [1].

Зазначені організаційні перетворення в структурі органів державного управління освітою приведуть до впровадження принципу реалізації управлінських функцій в системі вищої освіти по відношенню не тільки до освітніх установ, але і до освітніх програм, що відповідають передовій світовій практиці в цій галузі.

Також необхідне розширення проектного регулювання сфери вищої

освіти, та, відповідно, реорганізація системи управління вищої освіти в напрямі повноцінного вбудовування в неї даного типу регулювання та його здійснення поряд з інституційним та функціональним управлінням (в даний час система управління вищою освітою адаптована до реалізації тільки одного проекту – державної національної програми «Освіта»). Згідно із нею стратегічними завданнями реформування освіти в Українській державі є:

- відродження та розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян української держави;
- формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного та морального здоров'я;
- забезпечення пріоритетності розвитку людини;
- відтворення й трансляція культури та духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків;
- виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад;
- подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів;
- глибокої демократизації традиційних навчально-виховних закладів;
- формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти [3].

Однак при формуванні управлінь програмами та проектами в сфері освіти, забезпечення належного фінансування цільових програм та інфраструктурних проектів, а також облік та звітність таких програм та проектів дасть можливість розширити систему реформування вищої освіти та підвищити якість освітніх послуг.

Ще одним напрямом реформування системи вищої освіти є створення системи управління об'єктами інфраструктури освіти, перелік яких зазначений на рис. 1. Однак для цього необхідною умовою є зміна в організаційних та функціональних структурах органів управління освітою та підвідомчим їм організаціям.

Здійснення перерахованих вище ключових реформ у сфері вищої освіти зажадає найбільш значних змін в системі державного управління вищою освітою. Разом з тим дана система підлягає адаптації та до інших реформ, які здійснюються в даний час в цій області. Зокрема, тренд на розвиток міжнародного співробітництва та міжнародної діяльності в галузі вищої освіти спричиняє необхідність розширення даного функціонального напрямку в діяльності органів державного управління освітою, в тому числі активізацію зусиль держави на сприяння експорту освітніх послуг, гармонізації з європейськими системами вищої освіти та реалізації положень євроінтеграції, забезпеченні входження України до Європейської асоціації гарантії якості в галузі вищої освіти.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що основним трендом змін системи державного управління вищою освітою в умовах модернізації освіти є ускладнення організаційних структур органів управління освітою (у зв'язку зі збільшенням кількості об'єктів управління в результаті проведених реформ), посилення проектного та стратегічного управління сферою вищої освіти, підвищення ролі держави в реалізації інфраструктурних проектів, впровадження механізмів державно-громадського управління вищою освітою.

Список використаних джерел:

1. Вавренюк С.А. Перспективи розвитку співпраці України та Євросоюзу в сфері вищої освіти. *Право та державне управління: зб. ірник наукових праць. Запоріжжя: Вид-во Класичний приватний університет*, 2018. Вип. 4. С. 117-121.
2. Вавренюк С.А. Проблемні питання підготовки висококваліфікованих кадрів вищої школи. *Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління*. К.: ТОВ «ДКС Центр». 2018. Вип. 21. С. 85-89.
3. Вавренюк С.А. Стратегические направления реформирования современной системы высшего образования Украины. *Научный журнал «Власть и общество (история, теория, практика)»*. 2019. № 1 (49). С. 28-36.
4. Домбровська С.М. Якість освіти як одна із заporук вдалого державного реформування вищої школи України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 1. С. 149-154.
5. Devlin M., Nagy J. and A. Lichtenberg. Research and Development in Higher Education. *Reshaping Higher Education*. vol. 33, 2016. pp. 54-57.

References:

1. Vavreniuk S.A. "Prospects for the development of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of higher education [Perspektivi rozvitku spivpraci Ukrayini ta Yevrosoyuzu v sferi vishoyi osviti]." *Law and Public Administration: a collection of scientific works. Zaporozhye: View of the Classic Private University* 4 (2018): 117-121. Print.
2. Vavreniuk S.A. "Problematic Issues of Highly-Skilled High School Personnel Training [Problemni pitannya pidgotovki visokokvalifikovanih kadriv vishoyi shkoli]." *Investments: practice and experience: a scientific and practical journal, a series of Public Administration* 21 (2018): 85-89. Print.
3. Vavreniuk S.A. "Strategic directions for reforming the modern system of higher education in Ukraine [Strategicheskie napravleniya reformirovaniya sovremennoj sistemy vysshego obrazovaniya Ukrainy]." *The scientific journal "Power and Society (history, theory, practice)"* 1 (49) (2019): 28-36. Print.
4. Dombrovskaya S.M. "Quality of education as one of the pillars of the successful state reform of Ukraine's higher education [Yakist osviti yak odna iz zaporuk vdalogo derzhavnogo reformuvannya vishoyi shkoli Ukrayini]." *Current problems of state management* 1 (2011): 149-154. Print.
5. Devlin M., Nagy J. and A. "Lichtenberg. Research and Development in Higher Education." *Reshaping Higher Education* 33 (2016): 54-57. Print.